

שיעורו של מורנו הגאון רבי משה שפירא שליט"א

פרשת ויגש – תשע"ה

עניינו של 'חינוך', זה הצעדים הראשונים שמכניסים את הדבר לתלם ואח"כ הדבר מתחנך. אם זה כלי בבית המקדש, אדם שמתחנך, חנוכה המזבח. כל החינוכים כולם עניינם נקודת ההתחלה, וההתחלה הזאת היא זו שנקראת 'חינוך'.

"חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה". משתדלים שהחינוך הזה יכניס את המתחנך לתלם והוא ימשיך באותו תלם שבו הוא התחיל. כיון שהמועד של חנוכה, נקרא על שם החינוך, פירוש הדבר שזה חג של איזה שהוא חינוך.

קריאת התורה גם היא עניינה חנוכה המשכן. אותה חנוכה שכתובה בתורה, חנוכה המשכן, זאת היתה נקודת ההתחלה, ואח"כ המשכן המשיך לעבוד כל משך הזמן שהמשכן היה קיים.

"אין מחנכים את המזבח אלא בתמיד של בין הערביים", ואחרי שחינכו את המזבח הוא ממשיך לעולם.

כהן כשנכנס לעבודה חייב בחינוך, הוא צריך להביא 'מנחת חינוך' ומכאן ואילך הוא ממשיך לעבוד.

לאיזה המשך מצפים מאתנו?

המועד של היום, זה מועד ההתחלה, של מה שנקרא בעברית של היום: ליישם את החינוך. חנוכה נגמר ועם מה שהתחנכנו בחנוכה אנו צריכים להמשיך. אנו לא ממשיכים להדליק נרות ולא ממשיכים להגיד הלל, אז מהו הדבר שהוא החינוך שאותו אנו צריכים להמשיך. מה המשך הדרך.

באיזה עבודה התחנכנו שאותה אנו צריכים להמשיך, עד לחנוכה הבא שאז אנו שוב צריכים להתחנך.

חזרנו הרבה פעמים על מה שכתוב ב"על הניסים", אנו יודעים שמלכות יון הרשעה עמדה עלינו להשכיחו תורה, להעבירו מחוקי רצונו יתברך וכביכול בורא העולם ריחם עלינו וברחמיו הרבים עמד לנו בעת צרתנו, רב את ריבנו, לחם את מלחמתנו, נקם את נקמתנו. זה מה שקרה.

אחרי הניצחון, באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך, וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול.

מה צריך להישאר אתנו מחנוכה, שעצם עניינו זה חינוך.

איפה זה ממשיך.

נראה.

אותו ניצחון על יון, האם הוא היה ניצחון שלם, סופי ואין לנו שום עסק יותר עם טומאת יון, או שזה לא בדיוק כך.

הדבר הבא שקרה מיד אחרי חנוכה, קרה למעשה עוד בזמן שמלכות יון שלטה בארץ ישראל, כאשר אותו מלך ממלכי יון אילץ את הזקנים – כמו שכתוב במסכת סופרים – לתרגם את התורה ליוונית.

וזה הלשון במסכת סופרים (פ"א ה"ז): מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה ליוונית, והיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, שלא הייתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה.

הדמיון שאותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, נשמע כדבר שצריך ביאור. איך זה מצטרף לחטא העגל.

כתוב בגמרא (סנהדרין ק"ב ע"א) שאין לך פורענות שאין עמה משהו מחטא העגל. זה השורש לכל הפורעניות שבאות עלינו, שלא תבאנה. שורשם בחטא העגל.

מה האסון הגדול שקרה בתרגום התורה ליוונית, וכמו שכתוב בברייתא שלא הייתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה.

את האסון הזה אנו מצרפים לעשרה בטבת.

אני אקריא את הסליחה כמו שהיא כתובה, סליחה אשכנזית שאנו אומרים בעשרה בטבת:

"אזכרה מצוק אשר קראני. בשלש מכות בחדש הזה הכני. גדעני הניאני הכאני. אך עתה הלאני.

דעכני בשמונה בו שמאלית וימנית. הלא שלשתן קבעתי תענית. ומלך יון אנסני לכתוב דת יונית. על גבי חרשו חורשים האריכו מענית."

אותו תלמי המלך, המלך היוני שישב אמנם במצרים, אבל מלך על ארץ ישראל, הוא המוזכר כאן "ומלך יון אנסני לכתוב דת יונית".

בחי' בטבת מלך יון אנס את החכמים לכתוב את התורה ביוונית, וכתוב בסוף מגילת תענית שאז ירד לעולם חושך במשך שלושה ימים, אלה הם הימים חי', טי' ויי' בטבת.

תרגום התורה ליוונית היה הדבר האחרון. אז ירד לעולם חושך שלושה ימים משום ששלושת הימים האלה כולם ימי צרה ומפרטים את הצרה.

כאן בסליחה הזאת, כתוב גם מה קרה ביתר הימים.

הדבר שקרה בעשרה בטבת, כתוב בפסוק בנבואת זכריה (חי', י"ט) "צום העשירי", והתענית היא בגלל שסמך מלך בבל על ירושלים והביאה במצור ובמצוק. זה לשון הרמב"ם.

מלך בבל הגיע, צר על ירושלים והכניס אותה במצור ובמצוק.

אבל חושך של שלושה ימים ירד לעולם רק בזמן שתרגמו את התורה ליוונית.

שלושת הימים האלה מכסים את שלושת הצרות שקרו הרבה קודם.

הצרה שהיתה בטי' בטבת, זה לא ברור. כאן בסליחה הזאת כתוב:

"זועמתי בתשעה בו בכלמה וחפר. חשך מעלי מעיל הוד וצפר. טרוף טורף בו הנותן אמרי שפר. הוא עזרא הסופר".

בטי' בטבת נסתלק לבית עולמו עזרא הסופר. זה הדבר הנורא שקרה בטי' בטבת.

שלושת ימי החושך שכתובים במגילת תענית שירדו לעולם בעת תרגום התורה ליוונית, ארעו הרבה אחרי שנפטר עזרא הסופר. אחרי שנפטר עזרא נתכהן שמעון הצדיק ואז - כמו שכתוב ביומא (ט' ע"ב) - אלכסנדר כשהגיע, ירד ממרכבתו והשתחוה בפניו אפיים ארצה אמרו לו: מלך גדול כמוך ישתחוה בפני יהודי? ענה להם: דמות דיוקנו של זה הולכת ונוצחת לפני בבית מלחמתי. אלכסנדר היה הולך וכובש שלא כדרך הטבע. הוא כבש את כל העולם והוא גילה שהדמות שהולכת לפניו, מצליחה את דרכו וכאילו נותנת לו לנצח, זה דמות דיוקנו של זה. כשאני הולך במלחמה הוא הולך לפני והוא זה שפותח בפני את הדרכים ונותן לי לנצח. הרבה אח"כ היה תלמי המלך. תלמי היה הדור הרביעי מאלכסנדר. כאן בסליחה מפורט שהצרה של ט' בטבת היתה שאז נסתלק לבית עולמו עזרא הסופר.

במסכת סופרים מדברים רק על מה שקרה בח' טבת, "והיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל".

על מה שאירע בט' בטבת, במגילת תענית כתוב שלא פירשו בו חכמים מה היה. קבעו את ט' בטבת לתענית, אבל הסיבה נעלמת. לא גילו את הסיבה. המפרשים אומרים שזה יום ההולדת של אותו האיש, ימח שמו וזכרו, שזה ראשי התיבות של שמו.

היו כמה שעשו את החשבון הנכון. הנצרות חיה על שקר. השקר הוא בתאריך שבו לדידם אותו פגר מת. למעשה הוא מת הרבה קודם. הוא היה תלמיד של רבי יהושע בן פרחיה שהיה מאד סמוך לימי יוונים.

רבי יהושע בן פרחיה הוא מהזוג שבא אחרי יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יועזר איש ירושלים. אז באו ניתאי הארבלי ורבי יהושע בן פרחיה. הם מאחרים את זה בשקר, בגלל ה"דת" שלהם. לצרכי הדת הם זקוקים לספר שהוא מת סמוך לחורבן. כאילו בורא העולם החריב את כלל ישראל ובחר כאילו בו, עפרא לפומייהו, וכאילו כרת עמו, בר מינן, ברית חדשה. אלה דברי הבל מעצם עניינם ודברי שקר מבחינה היסטורית. כך מרמים את העולם.

אנו אין לנו אלא דברי חז"ל. ידוע, הצנזורה שלטה בכל דבר ודבר. בכל מקום יש את טביעות האצבעות של הצנזורה. הם מחקו את סיפורו של רבי יהושע בן פרחיה. היום זה חזר. היום כבר לא כל כך מפחדים מהצנזורה הנוצרית... היה חסר לקבוע תענית ביום שאותו איש נולד... זה היה עלול לסכן את כל כלל ישראל, לכן לא פירשו חכמים למה. היום כבר מותר.

היה מי שחישוב ומצא שבשנה האמתית שהוא נולד, כמו שיוצא מדברי הגמרא, זה היה בט' טבת.

עכ"פ זה מה שכתוב כאן. שלושה דברים קרו. בגלל מה שהיה בח' טבת, תרגום התורה ליוונית - ירדו שלושה ימי חושך לעולם. שלושה, בגלל שכל שלושת הימים ח' ט' וי' כולם ימי צרה.

מה שמתבאר שהצרות בשלושת הימים האלה, היו צרות שמצטרפות לצרה אחת גדולה.

במסכת סופרים כתוב שהיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל. ביום שנעשה העגל נשתברו הלוחות וזה כל בר דעת מבין שהתורה במצב של הלוחות הראשונים שונה בעצם מהתורה שנשארה אתנו. הלוחות הראשונים נשברו ונשארו עם הלוחות השניים.

הלוחות הראשונים היו כמו שכתוב: "והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות". הלוחות עצמם היו "מעשה אלקים" והמכתב "מכתב אלקים".

הלוחות השניים לא היו מעשה אלקים, אלא: "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברתי". בלוחות השניים, המכתב היה "מכתב אלקים". "וכתבתי על הלוחות". מהלוחות שהם "מעשה אלקים", נשארו רק עם שברי לוחות, והם מונחים בארון.

הצד השווה שבכל הדברים שקרו, הקו שמחבר את כל האסונות שקרו בשלושת הימים האלה.

לא מצאנו אף פעם תענית שנגזרה בגלל מותו של צדיק. לפנינו בישראל חסידים ויראים היו מתענים שלושה ימים.

יום מותו של עזרא הסופר נקבע תענית. "שלושתם קבעתי תענית". התעניות האחרות על מיתתן של צדיקים. אנשי ח"ק מתענים בז' אדר, יום פטירתו של משה רבינו. כלל ישראל לא מתענה.

יש כמה תעניות צדיקים, אבל זה בגלל הקשר לחורבן שיש במותם. ר"ח ניסן הוא יום תענית בגלל מותם של נדב ואביהוא, שיש בזה משהו של חורבן. צום גדליה, גם בזה יש משהו של חורבן של שארית הפליטה. יום מותו של עזרא הסופר נקבע תענית.

הגמרא אומרת מלאכי זה עזרא, היינו שבט' טבת מת הנביא האחרון. בברייתא במסכת סנהדרין (י"א ע"א) כתוב: משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל, ואף על פי כן היו משתמשים בבת קול.

הנבואה נגמרה. אחרי שנפסקה הנבואה, הגמרא דורשת בגיטין (נ"ו ע"ב) בסוגיה של החורבן: דבי רבי ישמעאל תנא: "מי כמוכה בא-לים ה'" - מי כמוכה באלמים.

בורא העולם משים עצמו כאלם. הוא לא מדבר יותר. נסתלקה נבואה מישראל זה אסון שבהחלט מן הראוי להתענות. פסקה הנבואה מהעולם ובורא העולם משים עצמו כאילם. הוא לא מדבר יותר.

הדבר השלישי, בעשרה בטבת סמך מלך בבל על ירושלים והביאה במצור ובמצוק.

שלושת הדברים האלה הם כולם מיעוט הצורה, גם של התורה, גם של כלל ישראל וגם של ירושלים. זה נקרא הניח עליו כפו ומיעוט. זה היה גדול, קשור לאין סוף, וזה נתקטן, התכווץ והצטמצם.

בתרגום התורה ליוונית, כיון שאין התורה יכולה להתרגם כל צרכה הכוונה שהתורה נצטמצמה. היא ירדה בדרגה.

כמו שהתורה ירדה מהלוחות הראשונים, שם כל התורה כולה היתה כתובה בהם, כמו שידוע. בתשובות בית הלוי בחלק הדרשות דרשה י"ח הוא מאריך להוכיח עד היכן הדברים מגיעים מה שהיה בלוחות הראשונים. כל מה שנקרא "תורה" - היה בהם.

כתוב בסחז"ל שכל מי שהיתה לו שאלה היה ניגש ללוחות ומוצא את הפתרון. כל מה שנתחדש על ידי חכמים וכל מה שנתבאר על ידי חכמי התורה, הכל היה כתוב על הלוחות.

כמובן, מכיון שגם הלוחות היו "מעשה אלוקים", בריאה בפני עצמה, זה דבר שהוא כולו נס. דבר שהוא לגמרי מחוץ לגדרי הטבע בכלל.

כל מה שנקרא "תורה" היה על הלוחות.

בחז"ל כתוב שבין כל דיבור ודיבור היה כתוב כל דקדוקי תורה.

הלוחות היו בסך הכל אמה על אמה מרובעים. אמה אורך אמה רוחב ואמה גובה. זה הכל. כל לוח היה כזה, שני לוחות היו וזה הכל.

צמצום. הקטנה. מה שנקרא בלשון הגמרא הניח עליו כפו ומיעוט.

אדם הראשון היה מסוף העולם ועד סופו כיון שסרח הניח הקב"ה עליו כפו ומיעוט. העמידו על מאה אמה. זהו.

כשיש נבואה בכלל ישראל, אנו מחוברים למעמד הר סיני כמו שכתוב במפורש בתורה, מה שאומר משה רבינו לישראל: "נביא מקרבך מאחריך כמוני יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעון ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך בחורב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את קול ה' אלקי ואת האש הגדולה הזאת לא אראה עוד ולא אמות ויאמר ה' אלי היטיבו אשר דברו נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו".

כל הנביאים שקמו לכלל ישראל היו המשך של משה רבינו. עדיין היה חיבור. הבקשה שיהיו אתנו נביאים, זאת מתנה שבורא העולם נתן לנו כדי שמעמד הר סיני ימשיך להיות אתנו. על ידי הנבואה לא עזבנו את מעמד הר סיני.

אחרי שנסתלק הנביא האחרון, נסתלקה רוח הקודש מישראל ונתרחקנו ממעמד הר סיני. אין לנו חיבור למעמד הר סיני.

במעמד הר סיני היינו כולנו נביאים כולנו שמענו את בורא העולם מדבר.

זה נפסק.

בתרגום התורה ליוונית התורה התכווצה והתקטנה. היה כאן "הניח כפו עליה ומיעטה". הדבר הזה זו גלות שנגזרה על התורה.

עוד מהתחלה מיד אחרי המבול היתה הבטחה "יפת אלוקים ליפת וישכון באהלי שם". הגמרא (מגילה ט' ע"ב) לומדת מזה: יפיתו של יפת יהא באהלי שם.

אותו יפיתו של יפת תהיה באהלי שם. הדבר הזה מתבטא ביון. לכן התיירו שספרים ייכתבו ביוונית. ספר תורה, תפילין ומזוזות, יכולים להיכתב ביוונית והם קדושים בקדושת ספר תורה. היום זה לא למעשה כי היוונית השתנתה.

יש כאן דבר תימה.

כאשר תרגמו את התורה ליוונית היה היום קשה כיום שנעשה העגל. כמו שביום חטא העגל התורה התכווצה וירדה ממעלת "לוחות הראשונים" למעלת "לוחות אחרונים", זאת ירידה. זה צמצום בעניינה של תורה. זאת תורה אחרת. הוא הדין בזמן שתרגמו את התורה ליוונית, זה אותו דבר. חז"ל שיערו שזאת היתה התפיסה.

מי שרוצה לדעת עד כמה התרגום ליוונית הזיק לתורה, צא ולמד מה קרה לתורה אחרי שבירת הלוחות. מה שקרה אז מקביל לזה שנתרגמה התורה ליוונית. התורה ירדה ונהיתה קטנה יותר.

התורה היתה דבר השם והיא נתפסה כדבר השם.

יוונית לא שומעת דבר השם. יוונית יודעת ומכירה רק את עצמה. כמו שכתוב בלשון הרמב"ן בפרשת אחרי מות על אותו יווני ותלמידיו הרשעים: והגיס לבו לחשוב שכל מה שלא הגיע הוא אליו בסברתו אינו אמת.

זאת גסות רוח לחשוב כך. מה שהוא לא הגיע בסברתו, איך זה יכול להיות נכון. אם זה אמת - אני הייתי תופס את זה לבד. זאת גסות רוח. הגיס לבו. זה נקרא שהתורה מצטמצמת.

אנו רוצים להבין למה ביום שתרגמו את התורה ליוונית ירד חושך לעולם שלושה ימים, כאילו זה הדבר שממנו קרו הדברים האחרים.

עובדתית זה לא ייתכן, כי תרגום התורה ליוונית היה הדבר האחרון. קצת לפני היה מה שקרה בט' טבת, והרבה לפני זה מה שקרה בח' טבת.

בגמרא במסכת שבת (קל"ח ע"ב) כתוב: "ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו. רבי שמעון בן יוחי אומר: חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר: "כי לא תשכח מפי זרעו". אלא מה אני מקיים "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו" - שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד.

אי אפשר להקיף את הדברים ולהגיע למסקנה ברורה.

אומר על זה המהר"ל: צורת כלל ישראל זה התורה, ומה שקורה לכלל ישראל, קורה לתורה. כשאנו בגלות - גם התורה בגלות. כשאנו מפוזרים - גם התורה מפוזרת. הפיזור של כלל ישראל הוא פיזור בעצם וכך גם התורה.

אנו מתפללים: "וקרב פזורינו מבין הגויים ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ". "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים". אנו מפוזרים.

התורה גם היא התפזרה בכל מקום.

כשהתורה התפזרה הכוונה שאי אפשר לרכז יחד, למצוא את הכל ולהגיע לסוף בירור שלם של ענין. כמו שכתוב כאן זה בלתי אפשרי. "ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו" - שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. זאת גזירה שנגזרה על התורה.

כיון שכבר בפסוקים הראשונים בתורה נגזרה גזירת הגלות על כלל ישראל, כמו שדורשים חז"ל (בראשית רבה ב', ד'): "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום", "תהו" – זו גלות בבל. "בהו" – זה גלות פרס ומדי. "חושך" – זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן. "על פני תהום" – זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר. הגלות הרביעית, גלות אדום, שהיא כתהום שאין לה חקר.

שורש גזירת הגלות עלינו, נגזר עוד בזמן הבריאה. כשכתוב: "יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם", זה נראה כמו הבטחה. כאן כתובה גזירת הגלות על התורה. התורה תכתב יוונית ותתכווץ. היא תהפוך להיות תורה שלא יכולה להתרגם כל צרכה ובכך היא נעשית מצומצמת וקטנה. זאת הגלות של התורה, ממש כמו הגלות של כלל ישראל.

במגילת תענית כתוב שבט' טבת אירע משהו אחר. לא ההסתלקות של עזרא הסופר.

אחרי לבבכם – זו מינות, וכן הוא אומר: "אמר נבל בלבו אין אלקים". אומר על זה רש"י: אותם [השמטת הצנזורה: תלמידי ישו הנוצרי] ההופכים טעמי התורה למדרש טעות ואליל.

מה הכוונה ברש"י מה זה "מדרש טעות ואליל". יצא לנו כבר לדבר על זה כמה פעמים. "אליל" זאת הקטנה של "א-ל", כמו ש"עציץ" זה הקטנה של "עץ", ו"אביב" זה הקטנה של "אב". "אליל" זה כיווץ וצמצום של תפיסת אלוקות. תפיסה של אין סוף. הכל התכווץ. זה נקרא "אליל".

אחרי שלוקחים בני אדם ועושים אותם למין אלוהים אחרים, זה נקרא "אליל". זה "מדרש טעות ואליל". זה מה שהם עשו.

התורה שמתורגמת ליוונית נעשית תורה, שאחרי שהיא הוקטנה אם נרצה להגיד לשון אז מ"עץ החיים" זה נהיה "עציץ החיים" ... זה קטן. זה "מדרש טעות ואליל". זה מה שקרה.

כל ההקטנות הללו – "הניח עליהם כפו ומיעטו" – שורש הדברים זה בתורה שהיא צורת כל הדברים כולם. התורה עצמה הפכה להיות מ"עץ" ל"עציץ". רק בגלל זה, היה שייך שיבוא אותו איש ויוציא את התורה למדרשי אליל, רחמנא ליצלן. "מדרש טעות ואליל".

אלה הם שלושת הדברים שנעשו בשלושת הימים האלה. שלושת המכות. "בשלושה מכות הכני".

שלושת המכות האלה שבצד מסויים זה קטליה פלגא. בשלוש מכות הוכנו בחודש הזה ונעשינו קטלא פלגא. למחצה שליש או לרביע. הדבר הזה נשאר. תרגום התורה ליוונית הקטין את הכל. נצחנו את יון, אבל כל הדברים האלה קרו בפועל. בגלות יון בזמן שיון שלטה, מלך יון שהיה פה בארץ אינס לכתוב דת יוונית.

מה התועלת שקבלנו מהניצחון הגדול על יון ניצחון בלתי אפשרי בדרך הטבע, ניצחון שהוא כולו נס. איך הניצחון הזה פתר את אותה הנחת כף שהיוונית הטילה עלינו, צמצמה והקטינה אותנו, עד שהיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל. יש במעשה הזה חזרה על חטא העגל. פעמיים התורה התמעטה: בשבירת הלוחות, ובאותה מדה - בתרגום התורה ליוונית. נחזי אנן.

חז"ל אומרים וחושך זו גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל. אותו "להשכיחם תורתך", כמו שכתוב בשל"ה "להשכיחם" אותיות "להשכיחם".

כאשר הדבר לא מואר, לא שמים אליו לב וכך הוא נאבד ומשתכח. כשבורא העולם עשה לנו נס בהדלקת המנורה, בורא העולם נתן בידינו אפשרות להאיר בדרך נס.

האור של המנורה זה אורה של תורה. הרוצה להחכים, היינו שאור של תורה יאיר בו – ידרים. מנורה בדרום. צריך התפלל בכיון שהתורה נמצאת. כך הוא יחכים.

ההארה של תורה נמצאת במנורה. זה בעצם כתוב בפסוק: "מחוץ לפרוכת העדות – זאת התורה – יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר". "פרוכת העדות" זה מה שמכסה ומסתיר את העדות, אז "מחוץ לפרוכת העדות יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר", ומשם זה מאיר.

אני רוצה להקריא קטע משערי תשובה בשער השני, שם הוא מדבר על הדרכים שיתעורר האדם בהם לשוב אל השם.

הדרך הראשונה, כאשר תמצאנה את האיש צרות, ישיב אל לבו ויאמר: אין זה כי אם דרכיו ומעלליו אשר עשו אלה לו, וחטאיו עוללו לנפשו.

רבינו יונה מאריך הרבה בדברי מוסר וקרוב לסוף הוא אומר: ויש על הבוטח בשם להוחיל במעוף צוקתו - היינו המצוקות שמתעופפות סביבו - כי יהיה החושך סיבת האורה, כמו שכתוב (מיכה ז', ח'): "אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחשך ה' אור לי", ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים מזמור כ"ב): אלמלא נפלתי - לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך - לא היה אור לי.

זה לא שהיה יותר טוב לא ליפול, אלא אחרי שנפלתי וקמתי, אני יותר 'קמתי' מאשר מקודם. אלמלא ישבתי בחושך - לא היה אור לי.

המילים שרבינו יונה משתמש: כי יהיה החושך סיבת האורה. זה לא שאדם יכול להאיר באיזה אופן את החושך. זה לא פירוש המילים שהחושך הוא סיבת האור.

האור בא מכח החושך. אלמלא הייתי יושב בחושך - לא היה אור לי. אלמלא נפלתי - לא קמתי.

כתוב כאן משהו חדש וזה מפורש בתנחומא הגדול לפרשת נח: "העם ההולכים בחושך" אלה יגיעי תורה שהקב"ה מאיר את עיניהם באסור ומותר, חייב ופטור, כשר ופסול, כל הדברים שהתורה שבע"פ דנה ומתעסקת בהם.

כתוב כאן: "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול". את האור הגדול רואים רק מתוך החושך. החושך הוא סיבה לאור.

התנאי היחידי הוא שהאדם ידע שהוא בחושך. את זה הוא חייב לדעת. אם החושך נראה לו כמו אור, אז הוא לעולם לא יצא מזה.

"העם ההולכים בחושך" היינו שהם מתאמצים למצוא דרך. מי שמגשש בחושך ובאפילה, פה הוא נחבל ופה הוא שובר עצם אבל כך מוצאים דרך.

האור מגיע רק מתוך החושך. החושך סיבת האורה. אלמלא נפלתי - לא קמתי, אלמלא ישבתי בחושך - לא היה אור לי!

צריך לשבת בחושך וקמים - ונהיה אור.

כשרואים חושך מעובה מאד, מה צריך לעשות?

זה מה שבני חשמונאי כהניך הקדושים עשו. הם ראו חושך ואז הם התנפלו עליו כדי לחסל אותו. זה נגד הטבע.

הם הצליחו.

הם הביאו לנו את הכח הזה להוציא את האור מתוך החושך.

הם השאירו לנו את הדבר הזה.

זה מה שנשאר בידינו מחנוכה. האפשרות להילחם באותה יון שהחשיכה עיניהם של ישראל.

זה לא בשבילנו לצאת למלחמה נגד יון. מה שכן בשבילנו זה להילחם בחושך. אדם נכנס לענין ורואה שזה חושך, אז הוא מתנפל עליו ובכל הכח הוא משתדל לגרש אותו.

את זה השאירו לנו בני חשמונאי וזה מה שנשאר לנו מחנוכה.

זה לא פחות 'נגד הטבע' מאשר שלוש עשרה אנשים, בני חשמונאי ואלעזר כנגד כל חיילות יון. כמו שרש"י אומר על הפסוק: "ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו מן יקומון". ראה שעתידין חשמונאי ובניו להילחם עם היונים והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר, כנגד כמה רבבות, לכך נאמר "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה".

משה רבינו התפלל עליהם בברכה של "וללוי אמר תומך ואורִיך לאיש חסידיך".

"ברך ה' חילו", להצליח דרכם של בני חשמונאי. זאת תפילה שבורא העולם יצליח דרכם.

שלוש עשרה בני חשמונאי, כנגד המון כח של מלכות יון. המון גיבורים.

הכח הגדול של שלוש עשרה בני חשמונאי, היה בזה שהם חלשים. בזה שהם היו מעטים. בזה שהם היו טהורים. שם היה הכח שלהם.

יון השאירה בעולם חושך. חושך שיש להתנפל עליו ובכל הכח להשתדל לגרש אותו.

אני רוצה להקריא את דברי המהרש"א על דברי הגמרא בשבת (דף ע"ז): רבי זירא אשכח לרב יהודה – האמורא תלמידם של רב ושמואל – דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה, וחזייה דהוה בדיחא דעתיה, ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוה אמר ליה. אמר ליה: מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי? מדוע העיזים הולכות בראש העדר ואחריהן הכבשים. שאלה גדולה. את זה הוא בחר לשאול.

אמר ליה: כברייתו של עולם, דברישא חשוכא והדר נהורא. קודם "ויהי ערב" ואח"כ "ויהי אור". סתם עזים שחורות, סתם רחלות לבנות.

אומר על זה המרש"א, דבר מאד מחודש: נראה דנתכוונו בכל זה לדברים המגיעים לתורה בדרך משל גם בכתוב וז"ש מ"ט עיזי מסגן כו' ע"פ מ"ש דמלכות יון נמשל לעז כמו"ש בדניאל: "וצפיר העזים הגדיל עצומיו" גו', וישראל נמשלו לשה כמו"ש "שה פזורה ישראל" גו', ולפי שבבית שני לא עמדו מלכים לישראל מלכי חשמונאי עד שמלכו בזמן הבית מקודם מלכות יון אלכסנדר מוקדן ואחריו מלכים אחרים מיון, אמר ע"ז מ"ט עיזי שהוא מלכות יון אזלן ברישא למלוך בבית שני ואחר כך אמרי שהוא מלכות ישראל.

אותו צפיר עזים שהיה בחזון של דניאל, למה הם מלכו קודם? וא"ל שכבר נרמז זה כברייתו של עולם דברישא חשיכה כו' שנאמר "וחושך על פני תהום" גו' והדר נהורא, כדכתיב: "ויהי אור". ואמרו בב"ר "וחושך על פני תהום" זו יון שהחשיכה עיניהם כו' ואח"כ מלכות חשמונאי שהוא אור שמלכו בנס נרות של חנוכה. ע"כ.

נמצא שיש כאן דין ודברים נפלא מאד. מ"ט עיזי מסגן ברישא. הנקודה של החידוש שהוא אמר, זה דבר שקשה מאד לבני אדם להבין. מלכתחילה לא מובן איך ייתכן שהחושך יהיה סיבה לאור. זה לא ייתכן. החושך הוא כנגד האור.

הוא עונה לו שכך ברייתו של עולם. הלשון בזוהר (ח"ג פ' ע"ב): לית נהורא אלא דאתי מגו חשוכא. אין אור אמת, אלא אותו אור שבא מתוך החושך. דווקא מתוך החושך.

כתוב בתחילת התורה: "וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החושך", ראה שאין כדאי להשתמש בו רשעים. זהו האור הגנוז. ראה שאין כדאי שבאור הזה ישתמשו הרשעים, עמד וגנוז לצדיקים לעתיד לבוא.

איפה הוא גנוז? באיזה מקום? איפה גונזים דבר? גונזים דבר במקום שהוא נהיה גנוז. במקום שלא רואים אותו. האור נגנז בחושך.

כל מי שרוצה להגיע אליו, צריך לנצח את החושך. צריך להתנפל על החושך כמו בני חשמונאי. לנצח אותו, וכך מתגלה האור הגנוז. זה מה שמלמדים אותנו כאן. זה נפלא מאד מה שהמהרש"א מגלה כאן. מלכות חשמונאי מלכו מכח הנס נרות של חנוכה.

ברוקח כתוב שהסכום הכללי של הנרות שמדליקים בחנוכה זה ל"ו נרות, כנגד ל"ו שעות ששימש האור הגנוז במעשה בראשית. מיד ביום הראשון נברא האור והקב"ה גזר אותו לצדיקים, אבל כל זמן שלא היה אדם הוא לא הביא תועלת לאף אחד. מתחילת בריאת האדם ביום שישי מיד בבוקר, שימש האור הגנוז והאיר. היתה צורת אדם בעולם.

שתים עשרה שעות של יום שישי ועשרים וארבע שעות של שבת. בשני הימים האלה האיר האור הגנוז ל"ו שעות.

הרוקח מגלה פה שנרות חנוכה הם מהאור הגנוז. זהו אור שנתגלה ונשלף מתוך החושך.

נרות חנוכה הם אור שיצא והאיר מתוך החושך.

אלו הם הדברים.

אם אנו רוצים לדעת מה החינוך, על מה נתחנכנו בחנוכה ומה אנו צריכים להמשיך לעשות אחרי החינוך, "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", מה עלינו לעשות.

עלינו להמשיך את מה שהתחנכנו על ידי בני חשמונאי ועל ידי נרות חנוכה, להתנפל על החושך להילחם בו ולהפיק ממנו את האור.

זה מה שרבי יהודה גילה לרבי זירא. מאי טעמא עיזי מסגן ברישא.

עוד לא היה "ויהי ערב", אז לא היה "ויהי בוקר". זה אותו נהורא דאתי מגו חשוכא. "ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור וגוי' ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד".

ענייני דיומא של היום הזה זה מה לעשות אחרי החינוך. מה להמשיך. כפי הנראה זאת הכוונה.

זה עומק הכוונה של מה שכתוב בגמרא ביומא (דף כ"ט) "למנצח על אילת השחר" אמר רב אסי: למה נמשלה אסתר לשחר? לומר לך: מה שחר סוף כל הלילה - אף אסתר סוף כל הנסים. והא איכא חנוכה? ניתנה לכתוב קא אמרינן. הנס של פורים ניתן להיכתב. היו נביאים והנס נכתב ומגילת אסתר היא חלק מתורה שבכתב.

הנס של חנוכה לא ניתן להיכתב. כבר אין נבואה בעולם ובורא העולם לא מדבר אתנו, גם לא דרך המעשים. כאילם. לכן זה לא ניתן להיכתב.

הנס של חנוכה לא ניתן להיכתב, אבל למה שחר הוא הסוף וגם אסתר זה סוף.

התירוץ שאסתר זה סוף של 'לילה', הנס של חנוכה זה 'יום'.

הנס של חנוכה זה לא שמאירים את הלילה, אלא מוציאים מהלילה את היום. זה כבר לא לילה.

כשאני לוקח מן הלילה ועושה ממנו אור, זה נקרא שעשיתי 'יום'.

כך שהנס של חנוכה זה גדר אחר של נס. גילוי של האור שגנוז בתוך החושך. כשהופכים את החושך לאור, זה נקרא שכבר אין לילה. זה אחרי הלילה.

כשמאירים לילה, מאירים לילה. המצב הוא לילה ומאירים אותו. אבל

כשמוציאים מהחושך את האור, זה נקרא שהגיע כבר היום. זה יום.

זה מה שרצינו לבאר.

נכתב על ידי הרב ישראל ברונושטיין